

Riktig hjelp til riktig tid

Et casebasert utredningskurs med fokus på relasjonskompetanse, alvorlig psykiske lidelser, metodiske analyser, kritisk tenkning og brukervedvirkning.

Kunnskapsutvikling og spredning av informasjon, forebyggende arbeid, utvikling og utprøving av modeller for bedre samhandling mellom tjenester

En kort oppsummering av tiltaket

Fremme kritisk tenkning hos barnevernsansatte ved utredningsarbeid gjennom:

1. Opplæring i strukturerte analysemetoder
2. Øke bevissthet om at skjevutvikling/symptomer hos barn kan ha mange årsaker.
3. Fremme samarbeidsferdigheter/relasjonskompetanse for å skape best mulige prosesser
4. Utvikle case som kan brukes på høyskolene i opplæring av barnevernsansatte

En beskrivelse av tiltakets innhold

AKTUALITET

Denne søknaden er et resultat av fire sakkyndige kollegaers omfattende erfaring med at barn en rekke ganger har mottatt feil hjelp til feil tid. Man opplever saker hvor man har låst seg i ett perspektiv, det undersøkes hypotesebekreftende uten å vurdere alternative. Ofte går det prestisje i sakene, fordi man ikke har kunnet nok om reaksjoner og symptomer ved alvorlige lidelser hos barnet i utvikling. Man har i disse sakene ofte strevd med relasjon til omsorgsgiverne.

DE MEST SÅRBARE BARNA - NOEN EKSEMPLER FRA VIRKELIGHETEN

1. Et barn med psykosevansker forteller om vold. Vold blir barneverntjenestens eneste fokus og man oppdager ikke hennes alvorlige psykisk lidelse - hun står uten behandling for dette i over ett år.
2. En jente forteller om oppdragervold. Mange snakker med henne de neste måneder, alle saksbehandlere og offentlige omsorgspersoner har samme perspektiv på voldsaspektet uten å vurdere alternativ årsakssammenheng. Historien vokser og hun utvikler falske minner. Hvordan arbeide systematisk med informasjonen i saken for å sikre et godt vurderingsgrunnlag som vil opplyse retten tilstrekkelig?
3. En gutt fra en kollektivistisk familie trekker tilbake beskrivelser om seksuelle overgrep - hva kan forskjellige psykologiske og kulturelle årsaker være? Hva kunne man ha gjort for å sikre informasjonsgrunnlaget i saken?
4. En gutt har adferdsvansker. Foreldrene er krigsflyktninger og kommer fra et land kjent for bruk av vold mot barn. Hvordan utrede forholdene omkring hans vansker bredt nok? Det er samspillsvansker med foreldrene - hva kommer det av? Er det krigstraumer? Vold i hjemmet? Personlighetsproblemer i utvikling? Psykososiale stressorer?
5. Ei jente blir plassert 12 år gammel som følge av kraftige utageringer hjemme over tid. Mor har selv en vanskelig oppvekst og sliter med å samarbeide med barnevernet. Det blir vurdert at mor og jenta har samspillsvansker og at jenta trolig har

utviklingstraumer. Hun plasseres gjentatte ganger, og, vanskene hennes øker og blir stadig større. Etter flere år under offentlig omsorg fremkommer det at jenta har en lettere psykisk utviklingshemming som ikke har blitt tatt hensyn til hverken ved plassering eller ved hvilken omsorg hun er tilbudt av det offentlige.

6. En gutt på 5 år blir etter en episode der han var vitne til vold, akutt plassert. Han har betydelige vansker med å slå seg til ro i beredskapshjemmet, og de sier opp etter kort tid. Han har flere plasseringssteder før han kommer i et stabilt fosterhjem. Han blir vurdert som å være i behov av skjerming fra foreldrene sine, er meget urolig etter samvær, tåler lite endringer, er opptatt av rutiner, har stereotype atferdsmønstre og sliter sosialt. Han mister mye av kontakten med foreldre og nettverk. Han strever også mye i fosterhjem og etter hvert på skolen. Det fremkommer etter nye utredninger at han har en autismespekterlidelse.

IKKE ALT VI SER ER OMSORGSSVIKT - DET KAN VÆRE NOE ANNET ELLER NOE MER ENN OMSORGSSVIKT.

Det er enighet om at det på flere områder trengs et kompetanseløft innen barnevern. Mye av fokuset i senere tid vært på traumeforståelse og avdekking av vold og overgrep. Symptomer på vold og overgrep kan til forveksling ligne på symptomer på andre lidelser, og mange psykiske lidelser kan utløses av traumatiske hendelser og omsorgssvikt. Som sakkyndige og behandlere i BUP og 2.linjetjeneste har vi registrert at det en del ganger er vanskelig for både barnevernet og BUP å oppdage ulike psykiske vansker hos barnet eller ulike typer genetiske/konstitusjonelle vansker, og dette blir i stedet tolket som tegn på omsorgssvikt. Mange av sakene omhandler likevel både omsorgssvikt/skadelig omsorgspraksis, og barn med spesielle utfordringer. Det har også vært behov for oppdatert kunnskap om hvordan utviklingsforstyrrelser og ulike typer alvorlig psykisk lidelse virker inn på samspill med foreldre. Observert atferd kan ha mange forskjellige årsaker, og ofte må man tenke både/og, heller enn enten/eller.

For disse barna og familiene kan det være krevende å få riktig hjelp, og deres tilstandsbilder blir fort misforstått. Vi har sett barn som har blitt skadet og mistet tillit til voksne. Noen har mistet nettverk de hadde trengt og ikke mottatt riktig behandling. Mange har opplevd traumatiske akutt plasseringer og utilsiktede flyttinger. De har slitt i skolen siden de har fått feil hjelp i tillegg til andre belastninger. De fikk riktig hjelp til slutt - men prisen var høy for dem og deres nærmeste. Informasjonen om det barnet trengte var der, men ble borte i avgjørende tidlig fase av sakene.

Rapport fra Nordlandsforskning "Minst hjelp til de som trenger det mest" 2015, viser at de mest marginaliserte familiene med de største vanskene er de som i minst grad mottar hjelp og støtte fra barnevernet, og de som i størst grad må klare seg selv. Det er en uttalt politisk føring på at de aller fleste barn skal få hjelp der de bor. Mange av problemene i familiene med sammensatte vansker kunne vært avhjulpet hjemme dersom de hadde vært oppdaget og gitt riktig hjelp på et tidligere tidspunkt. Det er en enighet om at antall akuttvedtak fremdeles er for høyt selv om det har vært en reduksjon. Statistikk fra SSB viser likevel at akuttvedtak fremdeles øker blant minoritetsfamilier. Det innebærer også at barnevernet trenger kompetanse i å forstå, utrede og vurdere andre tilstander hos barn enn omsorgssvikt som kan være årsak til skjevutvikling. I så måte er det også en viktig kunnskap hvordan det går med barn under offentlig omsorg - hva sier forskningen oss om dette?

KRITISK TENKNING OG SYSTEMATISKE ANALYSER - ET NØDVENDIG VERKTØY I UTREDNINGER

Felles for mange av disse sakene har vært behov for økt kompetanse innen systematisk innhenting og analyse av informasjon om de forhold som berører barnet.

I en del av sakene om omsorgsovertakelser for retten ser vi at utredninger er preget av ensidig metodisk analysearbeid. Det er arbeidet med å bekrefte hypoteser med grunnlag i det barnet forteller. Foreldre som benekter forholdene barna beskriver blir ikke tatt alvorlig. Man undersøker ikke i tilstrekkelig grad at det som barna beskriver eller at barnas adferd kan handle om andre forhold enn det som kan virke mest opplagt. Man mangler metoder for undersøkelse og analyse, som for eksempel politiet har brukt i en årrekke. Politiet arbeider nå systematisk med kritisk tenkning, nøytrale analyser etter mange dyrkjøpte erfaringer, som i Monicasaken, Birgitte Tengs saken, Thomas Quick saken.

En metode er for eksempel utvikling av konkurrerende hypoteser, en annen handler om å fokusere på å avkrefte det som er mest sannsynlig (for å øke sannsynligheten av å ha vurdert riktig). Videre finnes det gode verktøy innen systematisk brainstorming og tverfaglig samarbeid som kan hindre tunnelsyn. Vi har erfaring med at de faglige metodene og analyser som politiet bruker er noe som vil styrke barneverntjenestens vurderingsarbeid.

POLITIFAGLIGE METODER OG FORSKNINGSMETODIKK

I tett samarbeid med en erfaren politianalytiker har vi utviklet et casebasert opplæringskonsept på hvordan man skal styrke barneverntjenestens kompetanse i den tidlige fasen av vanskelige saker. Dette vil være en rød tråd i kursdagene og det som de fleste øvelser vil være knyttet til. Kjernen av kurset vil være hvordan man kan tenke kritisk, utvikle hypoteser og analysere informasjon i en sak.

Vi vil også gjenoppfriske forskningstema som validitet og reliabilitet knyttet til barneverntjenestens undersøkelser.

Som for eksempel: Er disse spørsmålene i dette skjemaet egnet til å få frem informasjonen vi er ute etter imøte med denne pappaen? Spør vi om det som er relevant for saksopplysningen? Hvordan virker du som utreder inn på de som som utredes?

CASEMATERIELL SOM BELYSER TEMA UTOVER VOLD OG OVERGREP

Psykologfaglige temaer som vold og overgrep, tilknytning, kultur, psykose, affektive lidelser, personlighetsforstyrrelser og utviklingsforstyrrelser vil være kasus.

GODT SAMARBEID MED OMSORGSGIVERE - NØDVENDIG RELASJONSKOMPETANSE

Foreldre er ofte redde og/eller sinte i kontakt med barnevernet. Særlig gjelder dette foreldre med en annen etnisk bakgrunn. Det å gjøre grundige, pålitelige og presise vurderinger krever et godt samarbeidsklima med foreldre og høy grad av kultursensitivitet. Dette er spesielt krevende å få til i marginaliserte familier eller der problemene er store, og det krever gode kliniske ferdigheter hos den profesjonelle aktør. Det er ofte noe som må øves på og gis veiledning i forhold til. Her er brukerperspektivet svært viktig. Hvordan opplever foreldre å bli utredet, hva trenger

foreldre i en slik situasjon for å trygges, og hvordan gjøre dette til en god og pålitelig prosess? Målet er å få god og presis informasjon om barnet og familien. Det eksisterer mye forskning på kliniske ferdigheter og hva som må til for at den profesjonelle skal ta disse i bruk. Nettopp behovet for rollespill, praksisnær tilnærming og feedback fra brukerne fremheves som viktig for å få til en økt forståelse og endring.

Vi vil tilby ett nasjonalt pilotkurs på 3 dager med 1 oppfølgingsdag for 50 personer. Materiellet vi utvikler vil gjøres tilgjengelig for lærere innen barnevernsfaget. Etter piloten vil kurset tilbys regionalt ut 2020.

MÅLSETTING

Fremme kritisk tenkning hos barnevernsansatte ved utredningsarbeid gjennom:

1. Opplæring i strukturerte analysemetoder
2. Øke bevissthet om at skjevutvikling/symptomer hos barn kan ha mange årsaker.
3. Fremme samarbeidsferdigheter/relasjonskompetanse for å skape best mulige prosesser
4. Utvikle case som kan brukes på høyskolene i opplæring av barnevernsansatte

KURSETS INNHOLD

Vi ønsker derfor gjennom kurset å belyse følgende tema som omhandler metodiske analyser:

Hva må man gjøre helt konkret for å sikre seg mot ensidige utredninger?

Hvordan går man frem for å utvikle alternative hypoteser i en sakskompleks?

Hvordan forsøker man å aktivt falsifisere hypoteser - for å styrke vurderingsgrunnlaget?

Hvordan vurderer man kvalitet i informasjonen man har?

Vi ønsker å vise - helt konkret - gjennom godt kasusmaterieell - hvordan man kan styrke systematiske analyser. Det unike i vårt konsept blir hvordan vi vil bruke kasuistikker utarbeidet for dette formålet som øvelse. Kursdeltagere vil oppleve kasusene som svært relevante for egen praksis. Den strukturerte analyse vil kombineres med den nyeste psykologiske kunnskap på områder vi fire kolleger har som spisskompetanseområder (traumelideser, migrasjon, alvorlige psykiske lidelser og foreldresamarbeid). Vi har med både foreldre og barn som har erfaring med barneverntjenesten i undervisningen (både live og som filmmaterieell).

METODEUTVIKLING

Utvikling av hypotese-utprøvende metodikk.

Metode – bevissthet - Kildeforståelse og motivene, informasjonsinnhenting og analyse, samarbeidskompetanse, hvordan være objektiv og nøytral. Erfaringsbaserte øvelser - leker som viser kreftene som er sving når man arbeider hypotesebekreftende, essensialisering og konflikthåndtering.

TEMA - PSYKOLOGFAGLIG INNHOLD

Psykose, affektive lidelser, utviklingsforstyrrelser og personlighetsforstyrrelser.

Vitnepsykologi, falske minner og løgn.

Atferdsvansker

Vurderinger av foreldrekompentanse.

Relasjonskompetanse - gode dialoger med brukere

Utredning av vanskelige tema - gode relasjonsgrep.

Reparasjon av relasjon etter mistillit.

Hvordan få til en god nok samarbeidsallianse med foreldre (og barn).

Hvordan tilstrebe størst mulig grad av trygghet i utredningsprosessen?

Gode grep i samtale med minoritetsforeldre om tabubelagte tema.

Hvordan skape trygghet med god struktur/agenda?

Få til gode spørreprosesser med spørsmål som åpner og ikke lukker.

Ha problemløsningsferdigheter når det oppstår problemer.

Utforske motstand og få gode verktøy til å jobbe i motstand.